

Viltstell og tradisjoner

De prinsipielle holdninger til viltstell i Europa er sterkt påvirket av andre verdensdeler. Det gjelder også metodene som benyttes. Nåværende praksis har røtter langt tilbake, blant annet til det klassiske Hellas og Romerriket.

I tiden fra 800 til 1800 e. Kr. vokste stormennenes eksklusive jaktretter fram. Sansen for aktivt vern av viltartene var liten i denne perioden.

Rundt 1800 mistet adelen disse rettighetene, og det førte til at jakttrykket måtte reguleres sentralt i mange land. Samtidig ble mer aktive metoder i økende grad tatt i bruk for å bevare og øke viltproduksjonen.

Grunneiere og storvilt

Grunneierne kan selv bestemme hvor mange storviltarter de vil felle på egen grunn i noen få land (Danmark, Storbritannia og Irland). I andre land er jaktuttaket regulert av myndighetene eller av jegerorganisasjoner.

I de fleste land er fellingslisensene knyttet til definerte jaktområder, som kan være fastlagt av myndighetene eller frivillig av grunneierne.

Trekkende fugler

Jaktuttaket av trekkende fugler fastlegges langs trekkruiter (flyways) i Nord-Amerika. I Europa finnes ikke noe slikt system.

Vilt og avskytning

Elgen er den viktigste storviltarten i Fennoskandia.
(Etter Magnus Orrelius, 1750).

Avskytningen av storvilt er sterkt regulert i de fleste land, men det virker som om forvaltningen ofte bygger mer på tradisjon enn på viltbiologisk kunnskap. Selv i Norden mangler vi kunnskap på vesentlige områder.

Dette er situasjonen trass i at viltforskningen i de nordiske i stor grad har preget utviklingen av skjøtselen av hjortevilt. Men kunnskapsmangelen er enda større når det gjelder rovdyr og seler.

LISENSSYSTEMER

Hovedprinsippet for lisenssystemene i Norden er at offentlige myndigheter fastsetter antallet lisenser, eventuelt også sammensetning på alder og kjønn over større områder, som kommuner eller regioner.

Størrelsen på bestanden og arealet av-

gjør antallet lisenser, og det gis regler for hvilke terrengtyper som kan inkluderes i jaktområdet.

Det er imidlertid grunneierne som fastsetter arronderingen av jaktterrengene, forutsatt at disse er så store at de gir rett til å felle minst ett dyr.

Hensikten er å få til en rettferdig og biologisk riktig beskatning av arter som ofte foretar sesongvise vandringer. Dette systemet gjelder først og fremst hjortedyrene.

ELGFORVALTNINGEN

Formålet med elgforvaltningen har vært å holde antallet så lavt at skader på skog, åker og trafikk begrenses, og å manipulere størrelse og struktur på bestandene for å oppnå størst mulig jaktutbytte.

Elgbestand og avskytning var inntil nylig sterkt økende i Norge, Sverige og Finland. Grunnen er at det på jaktlisensene har vært angitt kjønn og alder på dyr som kan felles. Kuer i den mest produktive alderen har vært spart, og dette har gitt økt produksjon av kalv i forhold til den totale vinterstammen. Også antall elg om vinteren har inntil nylig økt i de fleste områder.

I de siste årene har man bevisst redusert elgbestanden i visse områder; den var blitt for stor i forhold til bæreevne og tolerabelt skadenivå. Dette er til dels skjedd ved økt avskytning av produktive kuer. Det er endel usikkerhet om hvor-

Trussel mot artene

Menneskets ulike virksomheter fører til økende problemer for produksjonen av mange arter og kan også true arters eksistens.

Av og til oppstår det konflikter mellom generelt naturvern og viltstellet når det er snakk om å øke jaktutbyttet.

Det legges stadig oftere vekt på forskningens resultater i viltstellet. Noen overnasjonal styring eller planlegging av

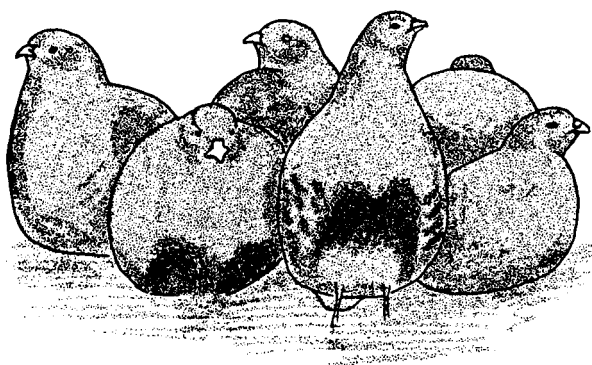
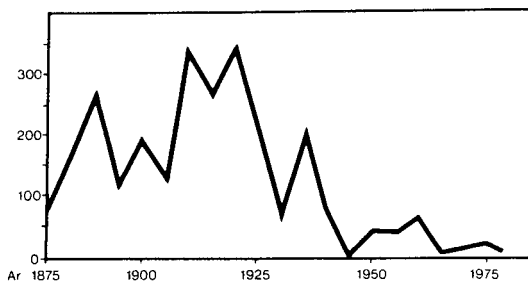
viltforskningen finnes imidlertid ikke i Europa.

Mye av viltstellet drives ennå med basis i tradisjoner og forutinntatte oppfatninger.

Selv om truslene mot mange viltarter og deres miljø har økt, synes også viljen til å løse mange problemer å øke. Men det kreves stor innsats, både lokalt, nasjonalt og internasjonalt.

Nye metoder i jord- og skogbruk:

Til skade for viltet

Raphøns er blant de artene som er sterkest rammet av endringer i jordbruksmetodene. Kurven viser avskytningsstall fra 10 gods i Skåne gjennom 100 år. (Etter G. Göransson, 1983).

Metodene i jordbruk og skogbruk er endret, ofte til skade for viltet generelt eller for noen spesielle arter.

Moderne jordbruk er preget av monokulturer. De sammenhengende arealene økes, og åkerarealet øker på bekostning av grasmark. Kjemiske midler brukes til å bekjempe ugras, sopp og insekter. Buskvegetasjonen reduseres rundt åkrene, åpne grøfter og dammer legges igjen, og gjødsel føres ut i vassdrag. I Storbritannia blir 3000 km hekker borte årlig. De er viktige miljøelementer for raphøns og fasaner.

Mange viltarter blir drept av landbruksmaskiner, dette er trolig årsaken til

åkerriksas tilbakegang. Særlig utsatt er mellomeuropeiske lyngheier, der det nå bare er små restbestander av orrfugl.

Det moderne skogbruket fører til bortfall av viktige miljøelementer knyttet til gammel skog, og til økende fragmentering. Lauvkraut som kunne ha vært mat og skjul for mange viltarter, fjernes av herbicider.

Storfuglen er blant de viltartene som er sterkest skadelidende på grunn av det moderne skogbruket. På hogstflatene trives markmus; dermed øker tallet på visse rovviltarter. På den annen side forbedres elgbeitet på grunn av oppslag av kratt på hogstflater.

Rovdyrene er blitt færre

Jakt har ført til reduksjon av mange arter i Europa, særlig av de store rovpattedyrene. Dette er først og fremst skjedd av hensyn til bufeet.

Høyst 8000 ulver lever i Karpatene-Balkan, og isolerte bestander finnes i Italia, Spania, Portugal og Norge/Sverige. Bestander som bygger på dyr som har vandret inn fra Sovjet-Unionen, finnes i Polen (900) og Finland (ca. 100). Ulven var tidligere utbredt over det meste av Europa, også i Skandinavia, hvor det nå er mindre enn 10 individer.

Den største brunbjørmbestanden er trolig på 8000 dyr og lever i Karpatene-Balkan. 1500 dyr finnes i Fennoskandia. Gaupebestandene teller neppe over 1500 dyr og finnes hovedsakelig i Fennoskandia, Jugoslavia og langs

Rødreven, rovdycet det felles mest av.

grensene til Sovjet-Unionen. Noen hundre jerv lever i Fennoskandia. De største oterbestandene har Norge og Skottland; de er i sterk tilbakegang de fleste steder. Isbjørnen forekommer bare på Svalbard.

Antall felte rødrev i overstiger sikkert 1 million; den er rovdycarten som det felles mest av i Europa. Det er bare på Svalbard, Island og Kreta den ikke finnes. I Fennoskandia har arten gått sterkt tilbake i den senere tid på grunn av skabb.

Fjellreven er en truet art hos oss; på Svalbard er den et ettertraktet pelsvilt, og på Island bekjempes den på grunn av innbilte og reelle skader på sau. Andre steder i Europa finnes den ikke.

Øvrige europeiske rovdycer som be-skattes, er mår, steinmår, ilder, røyskatt

Stoffet er hentet fra

Svein Myrberget:

«Wildlife management in Europe outside the Soviet Union.» (NINA utredning 018).

«Viltstell i Europa» (Artikkelserie av Svein Myrberget i Naturen, 1989/90).

Den siste ulven i England

ble avlivet rundt år 1500. I Skottland ble den siste avlivet i 1743, i Danmark skjedde det i 1813.

Fra 1442 var svenske bønder pliktige til å holde spesielle vargnett. I Sverige ble det fastsatt premie for felling av ulv i 1647, i Norge i 1730 og på bjørn tre år senere. Sverige innførte skuddpremie på rovfugler og ugler i 1741.

BESTILLING: Særtrykk av publikasjonen kan bestilles fra NINA v/informasjons-sjefen. Porto/eksp. kr. 50,-.